

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1987

BRNO 1990

einem Reisisweg aus dem 9. Jahrhundert und eine künstliche Aushöhlung des Flussarmufers der Morava mit Pfostenlöchern, welche mit weiteren Pfostenlöchern im Ufer sowie im Flussbett und einem analogen Gebilde auf dem gegenüberliegenden Ufer /im Jahre 1986 untersucht/, ein Element der Konstruktion des Überganges über diesen Wassergraben zu scheinen sein.

Unter den Funden überwiegen Scherben, in der mittelalterlichen Schicht waren auch ziemlich viele eiserne Kleingegenstände, in der Umgebung der Steindestruktion des turmartigen Baues fanden wir Brocken von grossmährischem Mörtel, ferner Tierknochen, Lehmewurfstücke, Holzkohlepartikeln. In diesem üblichen archäologischen Material tritt ein gegossenes gleicharmiges Bleikreuz aus der Basis der Schicht aus dem Ende des 9. bis 10. Jahrhunderts mit der Gravierung des Gekreuzigten am Revers und einem leeren Fach am Avers hervor. Vermutlich handelt es sich um ein Halbfabrikat aus lokalen Werkstätten.

VÝZKUM NA HORNÍM NÁMĚSTÍ V PŘEROVĚ V ROCE 1987 /okr. Přerov/

Rudolf P r o c h á z k a, AÚ ČSAV Brno

V květnu a červenci roku 1987 proběhla další etapa záchranného a systematického výzkumu v areálu Horního nám. v Přerově. Na staveništi objektu SZK Přerovských strojírén byl za velmi ztížených podmínek dokončen záchranný odkryv velkomoravského osídlení a mladohradištní fortifikace těsně u kostela sv. Jiří na ploše cca 20 m². Do až 1 m mocné tmavě hnědé vrstvy se sporadickými nálezy věteřovské keramiky byly zapuštěny dva středohradištní objekty, z nichž jeden byl zčásti zkoumán již r. 1984. Při jejich zasypání vznikla na zkoumané ploše hlinitá vrstva o mocnosti až 50 cm. Tvořila bázi pro nadzemní objekt, z něhož se podařilo zachytit ohniště a skupinu kulových jamek. V okolí ohniště leželo několik železných předmětů - hřivna, obroučky vědra, dlátko a další blíže zatím neurčitelné zlomky, jakož i fragmenty ještě středohradištní keramiky. Na tento horizont přímo nasadaly dřevěné konstrukce z přelomu 10. a 11. století. Na jihovýchodním okraji plochy to byl val s roštovou konstrukcí z dubových kmenů, mnohdy rozštípaných. S hradbou přímo souvisely srubové konstrukce s deštěnými "podlahami" ve dvou úrovních. Jejich výplň měla povětšinou organický charakter s převahou fragmentů dřev, mezi nimiž se vyskytovaly i užitkové předměty /např. soustružená miska/.

V červnu byl proveden zjišťovací výzkum v ploše náměstí před domem č. 20, a to sondou I/87 v rozsahu 27 m². Brzy se ukázalo, že výkop byl situován v prostoru pozdně středověkého příkopu, jehož okraj se zachytil již roku 1985 před domem č. 21. Průkopem v délce 9 m se podařilo zjistit severní hranu dna objektu v hloubce 5 m pod dnešním povrchem a úsek severní stěny, nikoliv však celkovou šířku. Ve svrchních vrstvách hlinitokamenité závázky převažovaly druhotně přemístěné věteřovské a mladohradištní střepy, níže však již dominovala keramika datovatelná od sklonku 15. století do poloviny 16. století. Je zřejmé, že příkop zanikal v souvislosti s výstavbou Horního města na počátku 16. století. Lze ho klást do souvislosti nejspíše s hradem, jehož jádro leží přibližně 50 m jižněji.

Sonda II/87 měla ověřit stratigrafii v parkánu za domem č. 22, tedy vně mladohradištní fortifikace zkoumané na dvoře domu č. 21 roku 1986. Výkop byl situován těsně k pozdně středověké hradbě. Podařilo se pouze zachytit nevýraznou hlinitopísčitou vrstvu se sporadickými věteřovskými střepy, do níž byl zahlouben kostrový hrob bez nálezů, porušený zdívkou fortifikace. Nadloží představovala novověká závázka o mocnosti 1,6 m. Severněji, na okraj parkánu umístěná sonda III/87 prořízla novověké souvrství do hloubky 3 m. Pedologickou tyčí se při jižním okraji výkopu podařilo zachytit v hloubce 3,5 m sterilní žlutý písek, zatímco na opačné straně ještě nikoliv.

Grabung auf dem Horní náměstí / Oberring / in Přerov im Jahre 1987 / Bez. Přerov / . Im Jahre 1987 verlief die weitere Etappe der Rettungs- und Feststellungsgrabung im Areal des Oberringes in Přerov. Auf dem Bauplatz des Objektes des Betriebes Přerovské strojírny wurde die Rettungsabdeckung der grossmährischen Besiedlung und der jungburgwallzeitlichen Fortifikation bei der Kirche des Hl. Georg auf einer Fläche von ca. 20 m² beendet. In die bis 1 m mächtige Schicht mit Věteřover Keramik waren zwei mittelburgwallzeitliche Objekte eingelassen. Nach ihrer Wüstung funktionierete auf der Oberfläche einer ebenfalls mittelburgwallzeitlichen Schicht ein oberirdisches Objekt gleichen Alters mit einer Feuerstelle und Pfostengrübchen. Erst diesen Horizont überdeckte der Körper eines Rostwalles, mit Blockbaukonstruktionen aus dem 10./11. Jahrhun-

dert verbunden. Eine weitere Feststellungsgrabung verlief auf der Fläche des Stadtplatzes vor dem Haus Nr. 20, wo die Sonde I/87 einen 5 m tiefen spätmittelalterlichen Graben durchschnitt, welcher zur Hälfte des 16. Jahrhunderts verschüttet war. Die Sonden II/87 und III/87 verfolgten die Situation im Zwinger hinter dem Haus Nr. 22, an der Stadtmauer. Nur in Sonde II/87 gelang es eine ausdruckslose Schicht mit Věteřover Funden und den Rest eines vermutlich jüngeren Körpergrabes ohne Inventar zu erfassen.

SYSTEMATICKÝ VÝZKUM DÓMSKÉHO NÁVRŠÍ V OLOMOUCI - 11. ETAPA /okr.

Olomouc/

Vít D o h n a l , Krajské vĕstivědné muzeum Olomouc

Od poloviny června do konce srpna 1987 trvaly terénní práce, které provádělo archeologické oddělení olomouckého muzea na dómském návrší v rámci 11. etapy systematického výzkumu. Šlo o odkryv něco přes 60 m² velké plochy před jižním průčelím gotické kaple sv. Anny, severně od biskupského kostela. Úkolem bylo zjistit průběh opevnění, které jsme poprvé zachytili a pak sledovali v letech 1981 - 1982. Tehdy se ukázalo, že severozápadně od kostela se pod povrchem nacházejí zbytky kamenné hradby, která chránila prostor při severním okraji návrší. Hradbu tvořila poměrně tenká zeď /tloušťka základového zdiva 140 cm/, zesílená flankovacími věžicemi, kladenými hustě vedle sebe. Půdorys věžic byl lichoběžníkový, s delší osou 7 m a kratší okolo 4 m dlouhou. V zemi se zachovalo základové zdivo, nahoře nepravidelně ubourané. Co se datování týká, dalo se usuzovat, že půjde o opevnění předgotického původu, protože východní věžice byla překryta zdivem kaple sv. Anny, postavené ve druhé polovině 13. století /Dohnal 1983, 54-55; 1984, 56-57/.

Zkoumaná plocha se nacházela v prostoru, který původně zabírala jižní část zmíněné kaple. Kaple sv. Anny byla totiž původně o jedno klenební pole delší, ale koncem minulého století byla zkrácena, aby se vyřešila prostorová situace před dómem. Odkrývali jsme tedy jižní část půdorysu kaple a očekávali jsme, že se pod úroveň krypty, která se měla údajně i v této části půdorysu kaple nacházet, bude možno zjistit, zda věžicová hradba se přibližovala k západní frontě palácové budovy, příp. románského ambitu mezi kostelem a palácem, či zda se opevnění táhlo jiným směrem. Z dřívějších etap jsme věděli, že hradební zdivo je založeno téměř na podložní skále, a tudíž jej bude možno sledovat ještě i pod kryptou.

Nehluboko pod dlažbou se objevily zbytky proražených valených kleneb z cihlového zdiva a pak následovala stavební suť, kterou byly vyplněny zrušené krypty. Původní situaci je možno rekonstruovat v tom smyslu, že do půdorysu gotické kaple byly vestavěny dvě krypty, západní a východní s úzkou chodbičkou se schodištěm mezi oběma kryptovými komorami. Krypty respektovaly delší /severojižní/ osu kaple. Přístup do nich byl zmíněnou chodbičkou se schodištěm, sestupujícím severním směrem. Do západní krypty vedlo od jihu malé větrací okénko, jak naznačoval šikmý parapet, zachovaný v jižním obvodovém zdivu. Podlaha v obou kryptách byla cihlová, stěny a klenuté stropy byly opatřeny hrubou nezdobenou omítkou. Krypty byly prázdné až na jednoúživé lidské kosti, které byly volně rozptýleny v zásypech nad cihlovými podlahami. Při výzkumu nebyly sice získány žádné datující nálezy, ale ze situace jednoznačně vyplynulo, že krypty byly do půdorysu vestavěny dodatečně, snad v baroku. Zkrácení kaple se uskutečnilo postavením nového jižního průčelí, jehož základová část samozřejmě přehradila v západovýchodním směru obě krypty. Kromě této kamenné zdi byla postavena asi v metrové vzdálenosti od ní zeď cihlová, která tvoří podzemní oporu pro schodiště, vedoucí do kaple. Kromě této západovýchodní cihlové zdi byla do východní krypty vestavěna ještě kratší cihlová zeď severojižního směru, která patrně plní statickou funkci vzhledem k opěrnému pilíři před západním průčelím kostela.

Po odstranění cihlového zdiva na západním a východním obvodu kryptového prostoru a po odstranění podlah v obou kryptách bylo teprve možno sledovat stav v době stavby kaple. Pod kryptami byla buďto neporušená vrstva podložního jemného písku /západní krypta/, anebo mělké prohlubně, vyplněné pravěkou kulturní vrstvou /východní krypta/. Nikde nebylo nejmenšího náznaku, že by do zkoumaného prostoru zasahovalo zdivo hledané raně středověké hradby. Na obnaženém jihozápadním nároží kaple bylo vidět, že západní obvodová zeď kaple stojí na starším zdivu, které je asi o 50 cm širší a zaobleně končí pod jihozápadním nárožím gotické budovy. Potvrdilo se, že věžice, jejíž západní bok jsme pozorovali při odkryvu v roce 1981, je překryta jihozápadním nárožím kaple, a že byla jen o zmíněných 50 cm širší než zdivo gotické. Z odkryvu dále vyplynulo, že věžicové opevnění nepokračovalo dál východním směrem, ale že jeho další průběh musíme předpokládat pod západní obvodovou zdí kaple. I když další průzkum

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1987

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulik
Redaktoři: Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Grafická úprava: L. Trávníčková
Na titulním listě: nádoba únětické kultury z Újezda u Brna
Tisk: **PENTA**
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejné